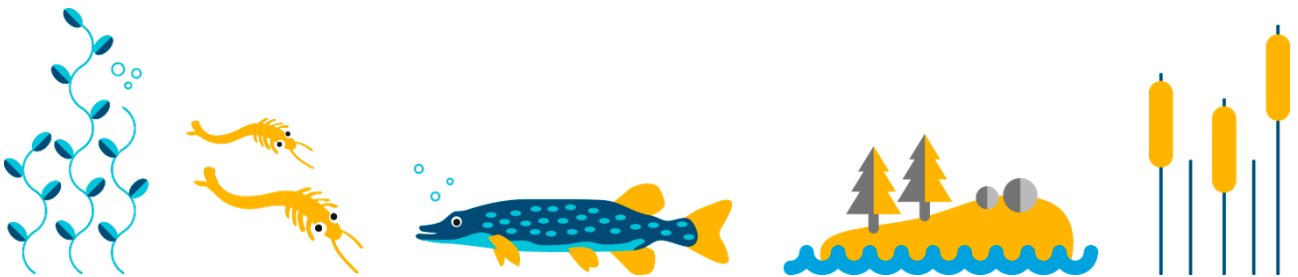

VEISIENSUOJELUN **TEHOSTAMIS-** OHJELMA

Veden vuoro -

vesiensuojelun tehostamishjelman vuosiraportti 2020

Sisällys

1. Ohjelman tausta	3
2. Ohjelman organisaatio	3
Ohjelman operatiivinen johto ja ohjaus.....	3
Johtoryhmä.....	4
Projektiryhmä.....	4
Yhteistyö maa- ja metsätalousministeriön kanssa.....	4
Maatalousteeman hankkeiden ja T&K hankkeiden hallinnointi ja ohjaus.....	4
Viestintä	5
3. Ohjelman toimeenpano	5
Kipsihanke	5
Rakennekalkki ja kuitulietteet -tutkimushankkeet	7
Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa.....	8
Vesistökuunnostukset ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen	9
Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet.....	11
Hylkyjen saneeraus.....	11
Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke)	12
4. Ohjelman määrärahan käyttö	13
5. Ohjelman viestintä	14
Ympäristöministeriön viestintätoimet	14
Ohjelman hankkeiden viestintätoimet ja -tulokset.....	15
6. Ohjelman vaikuttavuuden seuranta ja arviointi	17
7. Riskien hallinta ja muutostarpeet	17

1. Ohjelman tausta

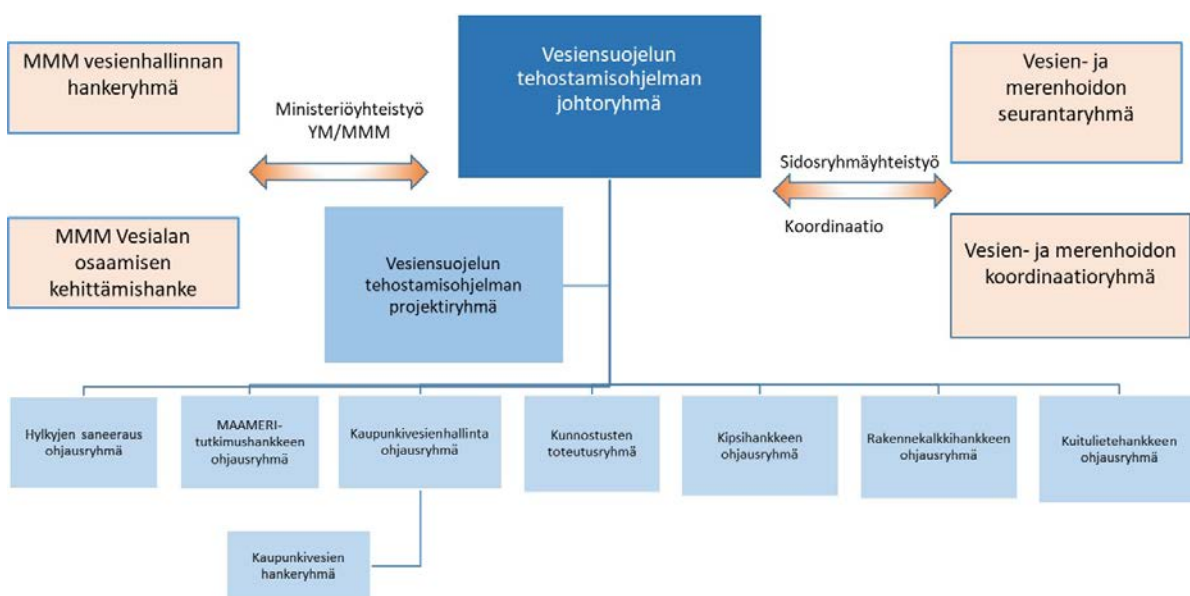
Vesiensuojelun tehostamisohjelman perustana ovat valtioneuvoston vuonna 2015 hyväksymät alueelliset vesienhoitosuunnitelmat ja merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelma vuosille 2016 - 2021. Ohjelman periaatteita ovat konkreettisten toimenpiteiden kohdentaminen vaikuttavimpiin tilaa parantaviin toimiin, toimijoiden yhteistyön vahvistaminen sekä uusien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönotto.

Ohjelman taustaa ja tavoitteita on kuvattu tarkemmin ohjelmatekstissä. [Lue lisää ympäristöministeriön verkkopalvelusta: ym.fi/vedenvuoro](http://ym.fi/vedenvuoro)

2. Ohjelman organisaatio

Ohjelman operatiivinen johto ja ohjaus

Ohjelman kokonaisvastuu on ympäristöministeriön luontoympäristöosastolla. Vesien- ja merenhoidon seurantaryhmä, jossa on mukana vesien- ja merenhoidon keskeiset toimijat ja sidosryhmät, toimii koko ohjelman ohjausryhmänä ja seuraa puolivuositain ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toimeenpanosta keskustellaan säännöllisesti myös vesien- ja merenhoidon koordinaatioryhmässä, joka vastaa vesien- ja merenhoidon suunnittelun organisoinnista. Ohjelman kuudella teemalla sekä kahdelle poikkileikkaavalle teemalle (hankinnat ja rahoitus, viestintä) on vastuuhenkilöt ympäristöministeriössä, joiden tehtävänä on toimia teeman johtavana asiantuntijana ja edistää teeman toteutumista yhdessä ohjelmapäällikön kanssa. Teemojen hankkeiden toteuttamisen tukena toimivat ympäristöministeriön asettamat ohjaus- ja toteuttamisryhmät (kuva 1).

Kuva 1. Vesiensuojelun tehostamisohjelman organisaatiorakenne ja työryhmät.

Johtoryhmä

Ohjelman johtoryhmän tehtävänä on tukea ohjelmapäällikköä vesiensuojelun tehostamisohjelman kehittämisessä ja toteuttamisessa. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii luontoympäristöosaston ylijohtaja, jäseninä vedet ja meret – ja biotalousyksikön päälliköt, ohjelman taloushallinnon vastaava, esittelijöinä ohjelmapäällikkö ja viestintävastaava. Johtoryhmän sihteerinä toimii ohjelman erityisasiantuntija.

Projektiryhmä

Ohjelman projektiryhmän tehtävänä on tukea ohjelman toteuttamista ja organisointiin liittyviä käytännön asioita. Projektiryhmän vetäjänä toimii ohjelmapäällikkö, sihteerinä ohjelman erityisasiantuntija ja jäseninä teemojen vastuuhenkilöt.

Yhteistyö maa- ja metsätalousministeriön kanssa

Maa- ja metsätalousministeriö on nimennyt ohjelmaan yhteyshenkilönsä sekä ruoka- että luonnonvaraosastolta. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön edustajia toimii eri teemojen ja tutkimushankkeiden ohjausryhmissä. Maa- ja metsätalousministeriö asetti neuvoteltuaan ympäristöministeriön kanssa vesienhallinnan hankeryhmän, jonka tehtävänä ohjata, seurata ja valmistella hallitusohjelman maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuutta. Hankeryhmän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu myös sovittaa yhteen toimenpidekokonaisuutta siihen kytkeytyvien maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman, kosteikko-ohjelman ja vesiensuojelun tehostamisohjelman, Helmi-ohjelman sekä muiden strategioiden, ohjelmien ja hankkeiden kanssa. Hankeryhmä on tärkeä tehostamisohjelman vesienhallinta teeman edistämisessä.

Maatalousteeman hankkeiden ja T&K hankkeiden hallinnointi ja ohjaus

Maatalousteeman kipsihanketta hallinnoi Varsinais-Suomen ELY-keskus. Rakennekalkkihanketta hallinnoi Turun ammattikorkeakoulu Oy. Kuituhankkeen hallinnoinnista vastaa Luonnonvarakeskus. Vesistö-kunnostushankkeita ja asiantuntijaverkostojen vahvistamista hallinnoivat kaikki (13) ELY-keskukset, joissa on ympäristö- ja luonnonvarat –vastuualue (Y-vastuualue). Valtakunnallista kaupunkivedet ja haitalliset aineet teemaa hallinnoi Etelä-Savon ELY-keskus. Etelä-Savon ELY-keskuksen lisäksi asiantuntijoina hankkeiden arviointiin osallistuivat edustajat Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskuksista. Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan avustushankkeita hallinnoivat Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset ja avustushaku rahoitetaan yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Lisäksi kaikki alueelliset ELY-keskukset toimivat asiantuntijoina omalle alueella toimivien hankkeiden suhteen.

Hylkyjen saneerausta sekä Itämeren ja vesien tilan selvityksiä ja tutkimuksia hallinnoi Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Viestintä

Ohjelman viestinnästä vastaa ympäristöministeriö yhteistyössä ohjelmaan osallistuvien tahojen kanssa viestintäverkostossa. Ohjelman teemoista vastaavat tahot valmistelevat ja toteuttavat omaa viestintäänsä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. ELY-keskukset tekevät viestintäyhteistyötä rahoittamiensa hankkeiden kanssa. Viestintätoimia on myös suunniteltu teemakohtaisissa viestintätyöpajoissa maatalous-, kaupunkivesi- ja kunnostusteemoissa vuonna 2020. Näihin kutsuttiin keskeisiä sidosryhmätahoja myös ohjelman toteuttajatahojen ulkopuolelta. Lisäksi SYKE:n koordinoima valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto on tärkeä yhteistyökumppani vesien tilaa, hankkeita ja rahoitusta koskevassa viestinnässä.

3. Ohjelman toimeenpano

Sipilän hallitusohjelman kärkihankkeiden myötä tunnistettiin innovatiivisia maatalouden vesiensuojelumenetelmiä, joita on perusteltua kokeilla laajemmin. Kipsi, rakennekalkki ja kuitulietteet ovat maatalouden ympäristötoimia, joilla kullakin on omat vaikutusmekanisminsa ja optimaaliset sovelluskohteensa. Kaikki innovatiiviset vesiensuojelumenetelmät ovat olleet vuonna 2020 käytössä ja alla olevissa luvuissa kerrotaan keskeiset toimet menetelmittäin.

Kipsihanke

Kipsihankkeen tavoitteena on levittää kipsiä 50 000-85 000 hehtaarin peltoalalle Saaristomeren valuma-alueella vuosien 2020-23 aikana.

Varsinais-Suomen ELY-keskus kilpailutti kipsin hankinnan, kuljetuksen ja levityksen tammi-helmikuussa, ja teki hankintapäätöksen huhtikuussa. Palveluntuottajaksi valittiin Meriaura Oy. Hansel Oy avusti kilpailutuksen järjestämistä. Ympäristöministeriö osoitti Varsinais-Suomen ELY-keskuksen esityksestä 800 000 euron lisämäärärahan hankkeen hallinointiin huhtikuussa. Kipsin hankintasopimuksen (5,5 milj. euroa) määräraha esiteltiin ja päätettiin valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa, ja se osoitettiin Varsinais-Suomen ELY-keskuksen käyttöön heinäkuussa 2020.

Viljelijöiden neuvonta ja tiedotus kipsihankkeessa

ELY-keskus kilpailutti viljelijöiden neuvonnan ja tiedotuksen, ja valitsi toteuttajaksi ProAgria Länsi-Suomen. Hankkeen viestinnän tueksi palkattiin viestintäkonsultti (Ellun Kanat Oy), joka toteutti mm. suoramarkkinointi- ja merkityksellisyyskampanjan suunnitelman ja sisällöntuotantoa. Myös MTK-Varsinais-Suomi oli vahvasti hankkeen viestinnän tukena. Korona-pandemian seurauksena viestintää jouduttiin mukauttamaan ja se painottui medianäkyvyyteen. Kipsihankkeelle avattiin myös nettisivut ja laadittiin esite. Viestintä ja neuvonta olivat tuloksellisia. Niillä tavoitettiin hyvin viljelijöitä, ja kipsihaussa saatiin 395 viljelijän hakemukset kipsin levitykseen.

Sähköisen hakujärjestelmän käyttöönotto

Sähköinen kipsin levityksen hakujärjestelmä viljelijöille toteutettiin IT-konsultin (Gofore Oy) avustuksella alkukevällä, kun osoittautui, että maatalouden tukijärjestelmän VIPU-palvelua ei voitu käyttää tähän tarkoitukseen lainsäädännöllisten esteiden takia. Varsinais-Suomen ELY-keskus avasi tukihaun 21.4. Tukipäätökset 390 viljelijälle tehtiin 16.7. mennessä. Tukipäätökset kattavat yhteensä n. 10 500 ha. Hakemusten määrä ylitti odotukset, mutta vesiensuojeluvaikutusten todentamiseksi ne eivät parhaalla mahdollisella tavalla kohdentuneet intensiiviseuranta-alueille Paimion Vähäjoen ja Tarvasjoen valuma-alueille.

Kipsin toimitus ja levitys

Kipsin toimitukset alkoivat 21.7. Kipsi kuljetettiin Yaran Siilinjärven tehtailta laivarahtina Saaristomeren valuma-alueen satamiin, ja niistä maarahtina pelloille. Kipsin levitys käynnistyi syyskuussa pidetyllä levitysnäytöksellä Paimiossa. Vuoden loppuun mennessä kipsiä saatiin levitettyä hieman alle 9 000 hehtaarille. Ensimmäisestä vuodesta kerättiin sekä viljelijöiltä että urakoitsijoita ja neuvojilta palautetta, jonka pohjalta toimintaa kehitetään.

Kipsihankkeen vaikutusten seuranta

Varsinais-Suomen ELY-keskus aloitti kipsin vaikutusten seurannan yhteistyöhankkeena Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Vaikutuksia seurataan hankkeen kolmella omalla sekä ELY-keskuksen neljällä automaattisella vedenlaadun mittausasemalla. Tuloksia täydennetään viikoittain manuaalisesti otettavilla vesinäytteillä. Hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä MAAMERI-tutkimushankkeen kanssa. Käytännössä työnjako toteutuu siten, että MAAMERI-hanke tuottaa seuranta-aineiston merialueilta ja KIPSI-hanke käsittelyalojen alapuolisilta jokivesiltä. Lisäselvityksiä toteutettiin sulfaattimaan pintakerroksen ominaisuuksista, kipsin kevätlevityksen mahdollisuudesta, sulfaatin vaikutuksista ja riskeistä sekä vetovastuksen merkityksestä.

Kipsihankkeen lainsäädäntö

Viljelijöiden pelloilleen saama kipsi on maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen mukaista valtiontukea. EU komission marraskuussa 2019 antamassa palautteessa edellytettiin, että maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset ehdot on esitettävä sitovassa lainsäädännössä, jolloin käynnistettiin tarvittavien lainsäädäntöuudistusten valmistelu. Valtioneuvoston asetus maatalousmaan kipsikäsitteeseen vuosina 2020-2025 myönnettävästä tuesta (510/2020) valmisteltiin ympäristöministeriössä. Se tuli voimaan 1.7.2020 ja on voimassa 31.12.2025 asti. Vuonna 2020 valmisteltiin myös kipsin käytön verovapautta koskeva lainsäädäntö, joka varmistaa kipsikäsitteelyn verovapauden maanviljelijöille. Eduskunta hyväksyi lain joulukuussa 2020 ja laki tuli voimaan 1.1.2021 takautuvasti vuoden 2020 alusta.

[Lue lisää kipsi-hankkeesta: www.ymparisto.fi/kipsinlevitys](http://www.ymparisto.fi/kipsinlevitys)

Rakennekalkki ja kuitulietteet -tutkimushankkeet

Rakennekalkki-hanke

Turun ammattikorkeakoulun ryhmittymänä Pyhäjärvi-instituutin, ProAgria Länsi-Suomen, Sokerijuurikkaan tutkimuskeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen kanssa on jatkanut tutkimushanketta, jossa selvitetään rakennekalkin toimivuutta ja vesistövaikutuksia Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Pirkanmaalla. Eurajoella sijaitsevalla Vähäjoen valuma-alueella (28 km²) tutkimus on käynnissä kolmella yhtenäisellä peltovaluma-alueella. Yhteensä Eurajoen pilottialueet käsittävät 185 hehtaaria rakennekalkittavaa peltoalaa.

Rakennekalkin levitys

Rakennekalkkia levitettiin 161 hehtaarin peltoalalle syksyllä 2020. Laajan seuranta-aineiston käsittelyn ollessa vielä kesken, ei rakennekalkkikäsittelyn vaikutuksista Eurajoen pilottialueiden ravinnehuuhtoumiin pystytä vielä antamaan arviota. Paimiossa Sokerijuurikkaan tutkimuskeskuksessa tutkitaan rakennekalkin vaikutusta peltojen vesistökuormitukseen, maan rakenteeseen ja viljelykasvien satoihin sekä rakennekalkituksen vaikutuksista vetovastukseen.

Alustavat tulokset ja seuranta rakennekalkkikäsittelyistä

Alustavien tulosten mukaan rakennekalkki on toiminut juurikkaalla erinomaisesti. Paras sato, noin 60 tn/ha, saatiin koelohkolta, jonne rakennekalkkia levitettiin 12 tn/ha ja josta aktiivista rakennekalkkia oli 1,5 tn/ha. Suurin osa massasta on siis perinteistä maatalouskalkkia ja maatalous- ja rakennekalkin osuus satotuloksiin arvioidaan myöhemmin projektin kuluessa. Kolmannella pilottikohteella Turun Paattisilla koekenttien rakennekalkitus saatiin toteutettua syyskuun lopulla 2020. Erittäin kuivan kesän takia rakennekalkitusta edeltävien vesinäytteiden määrä jäi suunniteltua pienemmäksi. Alustavien tulosten perusteella rakennekalkitus on selvästi vähentänyt koekenttien valumavesien kiintoaine- ja fosforikuormitusta sekä sala-ojavesien että pintavalumien osalta. Lisäksi hankkeessa seurataan RAKAVA-hankkeen puitteissa vuosina 2018 ja 2019 toteutettuja rakennekalkituskäytöksiä Pakkalanjärvellä. Kohteessa on jatkettu ojavesien vedenlaadun seuranta sekä vedenpinnankorkeuden seuranta.

[Lue lisää rakennekalkki-hankkeesta Pro Agrian verkkopalvelusta: www.proagria.fi/rakennekalkki](http://www.proagria.fi/rakennekalkki)

Kuitulietteet-hanke

Luonnonvarakeskus yhdessä Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistyksen kanssa on jatkanut tutkimushanketta, jossa selvitetään metsäteollisuuden sivutuotteina syntyvien maanparannuskuitujen vesistövaikutuksia ja hyötyjä peltoviljelylle Tuusulanjärven valuma-alueella. Hankkeessa verrataan kahden osavaluma-alueen vedenlaatutuloksia. Noormarkinojan valuma-alueella on tarkoitus levittää ravinnekuitua

(40 tn/ha) 80 peltohehtaarille. Noormarkinojan vedenlaatutuloksia verrataan käsittelemättömän Flinkin nojan valuma-alueen tuloksiin. Molempien osavaluma-alueiden vedenlaatua seurattiin vuoden verran ennen levitystä.

Kuidun levitys

Kuidunlevitys oli tarkoitus toteuttaa syksyllä 2020 puinnin jälkeen sänkimaahan. Runsaiden sateiden takia puinnit olivat myöhässä. Maa oli niin märkää, ettei kaikkia viljoja saatu puitua. Märkyden takia myös kuidun levitys jouduttiin keskeyttämään, jotta maa ei tiivistyisi rekkojen ja levityskaluston alla. Kuitua levitettiin vain nurmimaalle (15 ha) ennen syysviljan kylvöä. Lopun 65 ha:n alueen käsittely siirtyy vuoden 2021 syksyyn.

Kuitukäsittelyn vaikutusten seuranta

Erilaisten kuitujen vaikutuksia on seurattu myös Jokioisten ruutukokeissa. Syksyllä 2015 levitettiin O-kuitua, kalkkistabiloitua sekä kompostoitua ravinnekuitua savimaahan. Syksyllä 2020 kuitukäsittely uusittiin ruuduilla. Alustavat koetulokset on julkaistu tieteellisessä artikkelissa. Lisäksi hankkeessa on tehty laboratoriossa inkubaatio- ja astiakokeita, joissa on tutkittu kuitujen sisältämän orgaanisen aineksen hajoamista sekä ravinteiden huuhtoutumista.

[Lue lisää kuitu-hankkeesta luonnonvarakeskuksen verkkopalvelusta:www.luke.fi/kuitu/](http://www.luke.fi/kuitu/)

Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa

Tavoitteena on edistää maa- ja metsätalouden kestävästä vesienhallinnasta valuma-alueiden suunnitellulla ja yhteistyöllä vesistökuormituksen vähentämiseksi, ilmastomuutokseen sopeutumiseksi ja samalla parantaen luonnon monimuotoisuutta. Tavoitteena on kehittää luonnonmukaisia vesienhallinnan menetelmiä, jotka ovat hyödyksi myös riista- ja kalataloudelle sekä luontomatkailulle. Tavoitteena on myös vahvistaa tietopohjaa luontopohjaisista vesienhallintamenetelmien vaikutuksista veden virtaamaan, eroosioon, veden laatuun ja vesien ekologiseen tilaan. Tarvitaan tietoa menetelmien soveltuvuudesta erilaisille kohteille sekä työkaluja valuma-alueiden yhteistyötappojen kehittämiseksi.

Teeman toteutus ministeriöiden yhteistyönä

Ympäristöministeriö käynnisti teeman toteutuksen yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Hallitusohjelman toimeenpanon tukemiseksi maa- ja metsätalousministeriössä valmistui suuntaviivat maa- ja metsätalouden vesitalouden edistämisen muuttuvassa ympäristössä. Hallitusohjelman maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuuden toimeenpanoa tukemaan maa- ja metsätalousministeriö asetti neuvoteltuaan ympäristöministeriön kanssa hankeryhmän. Ryhmän tehtävänä on valmistella ja toimeenpanna maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimia, joilla parannetaan vesitaloutta, vähennetään

vesistöjen ravinne- ja orgaanista kuormitusta, kasvihuonekaasupäästöjä sekä parannetaan pelto- ja metsäojien luonnontilaa ja luonnon monimuotoisuutta. Toimilla pyritään myös edistämään alueellista ja eri toimijoiden välistä yhteistä toimintaa, kehittämistä sekä erilaisia tavoitteita toteuttavia yhteisvaikutteisia toteutustapoja mm. valuma-aluesuunnittelun avulla.

Vesienhallinnan valtionavustushaku

Ensimmäisenä toimenpiteenä toteutettiin syksyllä 2020 valtioavustushaku maa- ja metsätalouden vesienhallintahankkeista Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskusten koordinoimana ja muiden ELY-keskusten asiantuntijatuella. Avustuksilla halutaan vauhdittaa paikallisia kokeiluja ja alueellisia yhteistyöhankkeita, jotka tukevat peltojen ja metsien kestävästä vesitaloutta, edistävät vesienhallintaa valuma-alueella sekä vähentävät kuormitusta vesistöön. Avustushaku tuotti yhteensä 42 hakemusta, joiden kokonaiskustannukset ovat noin 7,2 milj. € ja haetun avustuksen määrä noin 5,2 milj. €. Hankearvioinnit ja rahoituspäätökset toteutetaan vuoden 2021 helmi-maaliskuussa.

Vesienhallinnan tutkimus ja kehitys

Teeman tutkimus- ja kehittämisosio on käynnistynyt Suomen ympäristökeskuksen hankkeella, joka selvittää maa- ja metsätalouden aiheuttaman kuormituksen vähentämistä kaksitasouomien avulla. Menetelmiä maa- ja metsätalouden kestävästä vesienhallintaan hankekokonaisuutta (Valumavesi) rahoitetaan Vesien-suojelun tehostamisohjelmasta. Valumavesi-hankkeessa tehdään tutkimusta maatalouden luonnonmukaisesta vesienhallinnasta ja kaksitasouomien fysikaalis-kemiallisista vaikutuksista sekä kaksitasouomista metsätalouden/turvealueiden vesiensuojelumenetelmänä.

[Lue lisää Valumavesi-hankkeesta Suomen ympäristökeskuksen verkkopalvelussa](#)

Vesistökuunnostukset ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen

Vaikka vesistökuunnostuksilla parannetaan ensisijaisesti vesistöjen ekologista tilaa, parantavat hankkeet samanaikaisesti usein virkistyskäyttömahdollisuuksia, lähiympäristön viihtyisyyttä, rantakiinteistöjen arvoa, kalataloudellisia edellytyksiä sekä luonnon- ja maisemansuojelua. Kunnan ja muiden paikallisten toimijoiden sitoutuminen ja yhteistyö ovat ratkaisevia kuunnostushankkeen onnistumisen kannalta.

Kuunnostusteeman toteutuksen painopisteet

Toteutettavien vesistötoimenpiteiden kirjo on laaja. Toimenpiteillä voidaan tarvittaessa vaikuttaa valuma-alueelta tulevaan ravinne- ja kiintoainekuormitukseen vaikka tuettavissa toimenpiteissä pääpaino on vesistöissä tehtävissä toimenpiteissä. Ohjelman rahoituksen avulla on mahdollista lisätä merkittävästi vuosittain toteutettavien kuunnostushankkeiden määrää ja lisätä ELY-keskusten resursseja tukea alueellisia asiantuntijaverkostoja. Näin kuunnostushankkeiden toteuttajajoukko vahvistuu, monipuolistuu ja heidän osaaminen kehittyy.

Vesistökuunnostusten valtionavustushaut

Syksyllä 2019 toteutetun avustushaun perusteella keväällä 2020 ELY-keskuksille myönnettiin 3,2 miljoonaa euroa esitettyjen kuunnostushankkeiden avustamiseen. Syksyllä 2020 toteutettiin valtionavustushaku alueellisten vesistökuunnostushankkeiden toteuttamiseen. ELY-keskukset tekevät esitykset uusista rahoitettavista hankkeista ympäristöministeriölle helmikuussa 2021.

Vesistökuunnostusten asiantuntijaverkostojen kehittäminen

Ympäristöministeriön pyynnöstä ELY-keskukset arvioivat jatkotarpeita alueellisten asiantuntija- ja toimijaverkostojen kehittämiseksi ja niihin tarvittavia resursseja. ELY-keskusten esitysten perusteella ympäristöministeriö osoitti 818 000 euroa määrärahoja asiantuntija- ja toimijaverkoston vahvistamiseen. ELY-keskukset kohdistavat rahoituksen ELY-keskuksissa tehtävään työhön tai ostopalveluihin, joka tällä hetkellä parhaiten palvelee alueellisten toimijoiden tarpeita.

Esitysten arvioinnissa priorisoitiin ELY-keskusten yhteisiä esityksiä, kytkeytymistä muihin alueellisiin toimijoihin ja vesienhoidon alueellista tarvetta. Toiminta on käynnistynyt tai suunnitelmat toiminnan käynnistämiseksi laadittu kaikkien ELY-keskusten alueella vuoden 2020 aikana, ja useimmilla alueilla on jo alkanut muodostua toimivia malleja viranomaistyön ja yksityisten toimijoiden, kuten vesiensuojeluyhdistysten välillä. Samalla hanketoimijat ovat saaneet tarvitsemaansa asiantuntija-apua.

Alustavien yhteenvetojen perusteella voitiin todeta, että valtionavustushaun näkyvyyden tueksi järjestetty viestintäkampanja sekä alueellisten asiantuntija- ja toimijaverkostojen kehittämistyö ELY-keskuksissa johtivat kuunnostushankeaktiivisuuden lisääntymiseen. Joillain alueilla hakuihin osallistui merkittävä määrä uusia toimijoita, kun taas toisilla verkostotyö on parantanut hakemusten laatua. Rannikkoalueilla oli kasvua esim. merenlahtien kuunnostushankkeiden määrässä, joka on viime vuosina nähty erityisen tarpeelliseksi.

Kuunnostusalan osaamisen kehittäminen

Kuunnostustoimijoiden osaamisen kehittämistä tuetaan maa- ja metsätalousministeriön valtakunnallisen vesialan osaamisen kehittämishankkeen kautta, jota koordinoi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella toteutetaan kuunnostusosaamisen-koulutusmoduuli. Kuunnostuskoulutusmoduuli on tarkoitus järjestää vuonna 2021, ja se on viranomaisille maksuton.

SYKEN ja valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston tuki tehostamisohjelmalle

SYKEN koordinoima valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto tuottaa ja levittää tietoa kuunnostusmenetelmistä vesien tilasta, ja näiden tutkimuksesta ja vaikuttavuudesta. SYKE osallistui vuonna 2020 vesiensuojelun tehostamisohjelman kuunnostusryhmän toimintaan ja toimeksiantoihin ja antoi tukea uusille hanketoimijoille sekä osallistui kuunnostuksen toteutusryhmän kokouksiin. Vesistökuunnostusverkosto antoi tukea tehostamisohjelman kuunnostusviestintäkampanjan suunnitteluun ja osallistui kampanjointiin aktiivisesti omien viestintäkanaviensa kautta.

[Lue lisää vesien- ja merenhoidon hankkeista ympäristöministeriön verkkopalvelussa](#)

Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet

Tavoitteena on vähentää vesiä pilaavien aineiden päästöjä ja saavuttaa vesien hyvä kemiallinen tila. Lisäksi tavoitteena on myös vähentää muovin määrän meriympäristössä. Ohjelman avulla toteutetaan tulvasuojelutoimenpiteitä sekä toimia, joilla haitallisten ja vaarallisten aineiden ja ravinteiden pääsyä pinta- ja pohjavesiin voidaan kustannustehokkaimmin rajoittaa. Lisäksi jatketaan tiedon lisäämistä haitallisten aineiden, kuten hormonitoimintaan vaikuttavien aineiden ja lääkeaineiden, esiintymisestä vesiympäristössä sekä niiden vaikutuksista ekosysteemeihin ja ihmisen terveyteen.

Kaupunkivesiteeman valtionavustushaut

Etelä-Savon ELY-keskus toteutti kesällä 2019 valtakunnallisen valtionavustushaun, jonka painopistealueena oli viemäroidyt yhdyskuntajätevedet. Tavoitteena oli rahoittaa hankkeita, joilla parannetaan jätevesien laadua haitallisten aineiden viemäriin pääsykohtien kartoituksilla ja kohdistamalla toimenpiteitä aineiden päästölähteisiin sekä käsitellään jätevesiä ja lietteitä haitallisten aineiden vähentämiseksi. Hankkeiden rahoituspäätökset tehtiin vuonna 2020. Arvioinnin ja pisteytyksen jälkeen päätettiin rahoittaa seitsemän hanketta.

Ympäristöministeriön ja Etelä-Savon ELY-keskuksen yhteistyönä valmisteltiin toinen avustushakukierros, jonka painopisteenä on hulevesien hallinta ja käsittely. Avustuksilla tähdätään hulevesien laadun parantamiseen ja haitallisten aineiden poistamiseen. Vuosina 2021 - 2022 toteutettavien hankkeiden avustamiseen on käytössä noin 2 miljoonaa euroa. Avustusten hakuaika päättyi 29.1.2021.

[Lue lisää vesien- ja merenhoidon hankkeista ympäristöministeriön verkkopalvelussa](#)

Kaupunkivesiteeman lainsäädäntö

Ympäristöministeriö valmisteli uuden valtioneuvoston asetuksen, jonka perusteella Etelä-Savon ELY-keskus tekee jatkossa hakemuksiin perustuen valtioneuvostuspäätöksiä kaupunkien vesien hallintaan ja haitallisten aineiden vähentämiseen tähtäävien hankkeiden toteuttamiseen. Valtioneuvoston asetus kaupunkien vesien hallintaa ja niiden haitallisten aineiden vähentämistä koskeviin hankkeisiin vuosina 2020–2025 myönnettävästä valtionavustuksesta (669/2020) tuli voimaan 30.9.2020 ja on voimassa 31.12.2025 asti.

Hylkyjen saneeraus

Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä on yli tuhat vanhaa hylkyä, joissa osassa epäillään olevan joko polttoaineena tai lastina öljyä. Näistä parinkymmenen arvioidaan olevan korkea riski meriympäristölle. Hylyt muodostavat ympäristöuhan niissä olevan öljyn ja haitallisten aineiden vuoksi. Lisäksi ne voivat aiheuttaa haittoja liikenteelle, ympäristön viihtyisyydelle ja jätehuollolle.

Hylkyteeman tavoitteet

Tavoitteena on varmistaa, että vastuuviranomaisilla sekä teknisillä toimijoilla on tarvittava osaaminen ja valmius hylkyjen aiheuttamien ympäristöriskien poistamisessa. Työn aikana korjataan tarvittaessa osaamisessa ja valmiudessa mahdollisesti havaittuja puutteita ja kehitetään kohteisiin liittyviä tunnistamis- ja tiedustelutapoja. Lisäksi selvitetään Suomen aluevesillä olevien kohteiden saneerauskustannuksia ja toimintatapoja yhteistyössä kaupallisten toimijoiden kanssa. Tavoitteena on tiedustella öljynpoisto-operaatioon soveltuvia kohteita ja suorittaa öljynpoisto-operaatio valituissa 1-2 kohteessa. Tavoitteena on myös toimintamallin luominen tulevaisuutta ajatellen yhteistyössä viranomais- ja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa. Työssä pohditaan myös hylkyihin liittyviä kansainvälisiä kysymyksiä Itämeren suojelukomissio HELCOM:in tasolla.

Toteutuneet operaatiot

Suomen ympäristökeskus ja Merivoimat suorittivat hylkysaneerausoperaation saaristomeren Kihdin selällä, jonka aikana Hanna-Marjut ja Fortuna alusten polttoainetankit saatiin puhdistettua öljystä. Merivoimista operaatioon osallistui Hylje-alus sekä merivoimien raivaajasukeltajia. Osaamisen varmistamiseksi jatkettiin koulutusta sekä Merivoimien että Rajavartiolaitoksen henkilöstölle öljyn imulaitteistojen ja erilaisten työlaitteiden käyttöön vedenalaistöissä.

Kuluneen vuoden aikana toteutettiin myös kolme Aranda-aluksella suoritettua tiedustelu- ja tutkimusmatkaa hylkykohteisiin. Rajavartiolaitoksen Turva-aluksella suoritettiin myös hylkytehtäviä, ja varustettiin alusta uuden märkäkellon ja ROV-laitteiston turvin uusiin tehtäviin. Osa suunnitelluista toimista jouduttiin siirtämään seuraavaan vuoteen korona-pandemian aiheuttamien viiveiden vuoksi. Myös suunniteltu tarjouskilpailu valitun kohteen saneeraamiseksi siirtyi pandemian ja teknisissä lähtötiedoissa olevien epätarkkuuksien vuoksi vuoteen 2021.

Hankkeen vastuorganisaatio on Suomen ympäristökeskus, jonka työtä ohjaa ohjausryhmä koostuen ympäristöministeriön, rajavartiolaitoksen, merivoimien ja liikenne- ja viestintäviraston (Traficom) sekä museoviraston edustajista. Yhteistyö merimuseon, sotamuseon ja useiden kaupallisten toimijoiden kanssa on myös tärkeää.

Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke)

Ohjelmassa tuotetaan Itämeren ja sisävesien suojelua tukevaa tutkimustiedon hankintaa, joka auttaa kohdentamaan tilaa parantavia toimenpiteitä vaikuttaviin ja kustannustehokkaihin kohteisiin. Suomen ympäristökeskus (SYKE) valmisteli yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK), Ilmatieteenlaitoksen (IL), Helsingin yliopiston (HY), Turun yliopiston (TY), Varsinais-Suomen ELY-keskuksen sekä Åbo Akademin (ÅA) kanssa MAAMERI-tutkimushankkeen, jossa parannetaan ymmärrystä Saaristomeren ekosysteemin vasteista maalta tulevan ravinnekuormituksen muutoksiin.

Tutkimuksen painopisteet

Hankkeessa paneudutaan erityisesti maalta kulkeutuvaan partikkelimaiseen ainekseen, pohjan sedimentti-prosesseihin sekä fosforikuormituksen ja eliöstön vuorovaikutukseen, joka ilmenee mm. leväkukintoina. Hankkeessa parannetaan vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden suunnittelua tukevien työkalujen (esimerkiksi kuormitusmallit) toimintaedellytyksiä. Hankkeessa kehitetään edelleen jo käytössä olevia ravinnekuormituksen arviointityökaluja, harmonisoidaan niiden toimintaa ja tuotetaan pohjaa uusien arviointimenetelmien kehittämiseksi mm. tietoaaineistojen integraation ja kaukokartoituksen avulla. Hanke tutkii ravinteiden, erityisesti fosforin kulkeutumista valuma-alueelta Saaristomereen ja sen vaikutuksia ja dynamiikkaa rannikko-avomerigradien-teilla Saaristomeren eri osissa.

Kenttätyö MAAMERI-hankkeessa

Toukokuulle suunnitellut tutkimusalusten (mta Aranda ja mta Augusta) tutkimusmatkat jäivät toteutumatta Korona-pandemiatilanteen vuoksi. Augustan tutkimusmatka siirrettiin vuoden 2021 kevääseen ja Arandan tutkimusmatka vuoden 2022 kevääseen. Muutosten vuoksi hankkeen toteutusaikaa pyydettiin pidennettäväksi neljällä kuukaudella vuoden 2022 loppuun asti, minkä hankkeen valvoja ja johtoryhmä hyväksyivät kesäkuussa 2020. Siirtyneiden tutkimusmatkojen takia hankkeen kustannukset vuodelle 2020 olivat 100 000 euroa suunniteltua alhaisemmat.

Pandemiatilanteen aiheuttamista poikkeamista huolimatta kaikkien hankeosioden työ saatiin käynnistettyä hyvin vuoden 2020 aikana. Kenttämatkoja ja näytteenottoja Saaristomerellä toteutettiin viiden hankepartnerin yhteistyössä (SYKE, GTK, HY, ÅA, TY) heinä-syyskuussa 2020 ja ensimmäisiä alustavia tuloksia saatiin valmiiksi loppuvuoden 2020 aikana.

Yhteistyö vesiensuojelun tehostamisohjelman KIPSI-hankkeen kanssa

Hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä Vesiensuojelun tehostamisohjelman KIPSI-hankkeen kanssa peltojen käsittelyjen vaikutusten seurannan suunnittelussa ja toteutuksessa. Käytännössä työnjako toteutuu siten, että MAAMERI-hanke tuottaa mittaus- ja tutkimusaineistoa aineistoa merialueilta ja KIPSI-hanke seurannan käsittelyalojen alapuolisilta jokivesiltä. Hankeosioden havaintoalueet pyritään sijoittamaan mahdollisimman edustavasti kipsausalojen alapuolelle, jotta saadaan aikaan havaintoketju jokivesistä rannikon lahtiin.

4. Ohjelman määrärahan käyttö

Ohjelmalle talousarviossa varattu määräraha vuonna 2020 oli 15 milj. euroa. Määräraha on talousarvion momenteilla 35.10.20 (Ympäristövahinkojen torjunta), 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) ja 35.10.61 (Ve-

sien- ja ympäristöhoidon edistäminen), joista kahta ensin mainittua käytetään vastikkeellisiin kulutusmenoihin, ja viimeksi mainittua valtionavustuksiin ja kipsitukeen. Määräraha on kolmevuotista, ja vuoden 2020 määrärahaa voidaan käyttää vuoden 2022 loppuun asti.

Ohjelman määrärahaa on sen teema-alueilla sidottu vuonna 2020 taulukon 1 mukaisesti. Luvut edustavat hankintasopimuksin ja avustuspäätöksin myönnettyjä summia sekä ELY-keskuksille osoitettuja määrärahoja. ELY-keskukset raportoivat vuosittain määrärahan käytöstään seuraavan vuoden alussa.

Vuoden lopussa sitomatonta vuosien 2019 ja 2020 määrärahaa oli yhteensä 7,55 milj. euroa, josta valtaosa on tarkoitus käyttää vuoden 2021 kipsinlevitysten kustannuksiin sekä kaupunkivesi-teemassa tammikuussa 2021 päättyvän avustushaun hankeavustuksiin.

Taulukko 1. Vesiensuojelun tehostamisohjelman teema-alueisiin käytettävissä olevat sekä vuonna 2020 päätöksin ja sopimuksin sidotut ja osoitetut määrärahat.

Teema Hanke	2020 sidottu milj. €	31.12.2020 sitomaton milj. €
Maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen innovatiivisilla menetelmillä - Kipsinhankinta (Varsinais-Suomen ELY-keskus) - Kipsihankkeen hallinnointi ja T&K (Varsinais-Suomen ELY-keskus)	6,33	4,34
Vesistökuunnostushankkeet ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen - Asiantuntijaverkostojen vahvistaminen (ELY-keskukset) - Kunnostushankkeiden avustukset (ELY-keskukset)	4,29	0,20
Kaupunkien vesienhallinta ja haitalliset aineet - Kaupunkivesihankkeiden avustukset (Etelä-Savon ELY-keskus)	1,33	1,88
Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa - ValumaVesi-tutkimushanke (SYKE)	0,40	-
Hylkyihin liittyvien riskien vähentäminen - Hylkyjen tyhjentäminen öljystä (SYKE)	2,29	0,98
Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus - MaaMeri-tutkimushanke (SYKE)	1,00	-
Ohjelman hallinnointi, viestintä, seuranta	0,072	0,15
Yhteensä	15,71	7,55

5. Ohjelman viestintä

Ympäristöministeriön viestintätoimet

Tavoitteena on viestiä ohjelman toimijoista ja toimista vesien ja Itämeren tilan hyväksi sekä innostaa osallistumaan ohjelman hankkeisiin ja kokeiluihin ja jakaa tietoa ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista.

Ympäristöministeriö koordinoi ohjelman viestintäverkostoa, johon kuuluu edustajia ELY-keskuksista, Suomen ympäristökeskuksesta, maa- ja metsätalousministeriötä sekä muista ohjelmaa toteuttavista toimijoista.

Ympäristöministeriö viestii erityisesti ohjelman rahoitushauista ja niiden päätöksistä. Vesistökuunnostushaun markkinoimiseksi järjestettiin mittava viestintäkampanja Facebookissa, Messengerissä ja Instagramissa, hakukone- ja display-markkinoinnin keinoin sekä ministeriön tiedotteella ja videolla. Kampanjan tuloksista on erillinen tulosraportti. Lisäksi viestittiin maa- ja metsätalouden vesienhallinnan sekä kaupunkivesiteeman tarjolla olevista rahoituksista sekä vuoden 2020 rahoituspäätöksistä.

Ohjelman viestinnälle vahvistettiin tulevaa vuotta 2021 varten painopistealueet (maatalous, kaupunkivedet ja vesistökuunnostukset) ja niille laadittiin alustavat tavoitteet ja etenemissuunnitelmat.

Ohjelman kuvapankkia täydennettiin teemoihin liittyvällä kuvituksella. Ympäristöministeriö myös julkaisi Kipsi-hankkeen koelevityksestä videon.

Mediaseuranta

Mediaseurannan perusteella vesiensuojelun tehostamisohjelmasta tai sen rahoittamasta hankkeesta oli tehty tai ohjelma oli mainittu noin 115 jutussa.

Ohjelman hankkeiden viestintätoimet ja -tulokset

Ohjelman kipsi-, rakennekalkki- ja kuitulietehankkeet ja hylkyteema sekä ohjelman rahoittamat hankkeet vastasivat viestinnästä itsenäisesti.

Kipsi-hankkeen viestinnässä lehti- ja display-mainontaa jouduttiin painottamaan alun perin suunniteltua enemmän. Display-mainonta saavutti laajan lukijakunnan Varsinais-Suomen alueella. Henkilökohtainen viljelijäneuvonta vaihtui suurelta osin tilakäynneistä puhelin- ja Teams-neuvonnaksi. Hankkeesta tiedotettiin MTK:n, ProAgrian ja ELY-keskuksen uutiskirjeissä ja useissa lehti-ilmoituksissa Turun sanomissa, Maaseudun tulevaisuudessa, Kunnallislehdessä ja Åbo Underrättelserissä. Paperipostissa lähetettiin kirje noin 2600 tukieloiselle viljelijälle. Hanke osallistui viljelijäristeilylle ja järjesti kolme infotilaisuutta maatalousneuvojille ja -valvojille. Yhdessä ProAgrian kanssa järjestettiin levitysnäytös. Syksyllä järjestettiin urakoitsijoille ja neuvojille suunnattu palauteseminaari sekä maataloussihteereille ja valvojille suunnatut webinaarit.

Rakennekalkki-hankkeen keskeisiä viestintätoimia olivat esite suomeksi ja ruotsiksi, uutiskirje toukokuussa ja marraskuussa, mediatiedotteet ja levitysnäytökset alkusyksystä Eurajoella ja Turussa. Poikkeama suunnitelmaan oli, että syyskuulle suunniteltua Eurajoen levitys-näytöstä ei pystytty toteuttamaan hankalien sääolosuhteiden vuoksi. Lisäksi Maaseudun Tulevaisuudelle ja YLE:n toimittajille järjestettiin mahdollisuus tutustua levityksiin erikseen ja näiden tilaisuuksien tuloksena hankkeelle saatiin hyvää medianäkyvyyttä sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kuitulietteet-hankkeen alkaessa otettiin henkilökohtaisesti yhteyttä viljelijöihin. Hanke esiteltiin viljelijöille ja heillä oli mahdollisuus osallistua sen suunnitteluun. Perinteisen verkkoviestinnän lisäksi hanke on julkaissut vuoden aikana kolme blogia. Hankkeen pellonpiennartilaisuus järjestettiin Tuusulassa alkusyksystä paikallisen viljelijän pihamaalla, jonka jälkeen hankkeen tuloksista kerrottiin Maaseudun Tulevaisuudessa ja Keski-Uusimaa –lehdessä. Hanketta on myös esitelty Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen ympäristölautakunnalle Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen sopijakuntien (Tuusula, Nurmijärvi, Mäntsälä, Kerava ja Järvenpää) kuntakirjeessä ja VHVS:n sidosryhmille suunnatun Viestejä Vantaanjoelta -tiedotteessa.

Hylky-hankkeen Kihdin selällä toteutetusta Hanna-Marjut ja Fortuna-hylkyjen öljysaneerauksesta uutisoitiin televisiossa, radiossa ja keskeisissä päivälehdissä. Kihdin operaatiosta on myös valmisteilla suomenkielinen youtube- video, joka julkaistaan keväällä 2021. Operaatiosta tullaan julkaisemaan keväällä 2021 asiantuntija-artikkelit Rajamme-Vartijat ja Rannikkopuolustaja-lehdissä. Merkittävin tunnustus oli sukeltajaliiton ympäristöpalkinto 2020 laivahylkyjen öljynpuhdistustyölle Hylky-hankkeessa.

MAAMERI-hankkeen päätti käyttää SYKE:n uutiskirjeitä viestinnässä, koska niillä on jo vakiintunut lukijakunta ja viestintä siten tavoittaa laajasti eri sidosryhmiä. Hankkeesta julkaistiin uutinen Turun sanomissa sekä artikkelit Maaseudun tulevaisuudessa ja Suomen Kuvalehdessä. Lisäksi hanke on näkynyt aktiivisesti sosiaalisessa mediassa kuten Twitterissä (mm. Arandan ja Augustan tutkimusmatkoilta) sekä Facebook- ja Instagram-päivityksinä. Hanke on alkanut kerätä kuvapankkia viestinnän käyttöön hankkeeseen liittyvistä kuvista ja videoista.

Avustettavista **kaupunkivesihankkeista** ja niissä toteutettavista toimista tiedotettiin yhteisesti ELY-keskuksen ja ympäristöministeriön verkkosivuilla sekä Twitterissä. Avustettavista hankkeista oli kirjoituksia myös Maaseudun Tulevaisuus, Landsbygdens Folk ja Ympäristö ja Terveys - lehdessä.

Hanketoimijat viestivät sen lisäksi hankkeistaan itsenäisesti viestintäsuunnitelmien mukaisesti. Yksittäisistä hankkeista on uutisoitu eri tahoilla, kuten YLE:n uutisten verkkosivulla ja lehdissä (mm. Länsi-uusimaa, Etelä-Saimaa ja artikkeli Apu-lehdessä). Hanketoimijat ovat mm. laatineet tiedotteita ja julkaisseet artikkeleita. He myös julkaisevat tietoa hankkeista verkkosivuillaan ja uutiskirjeissä. He ovat myös toimittaneet kuvamateriaalia Vesien suojeleminen -tehostamisohjelman kuvapankkiin.

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan Valumavesi-hankkeelle perustettiin verkkosivut SYKE:n ja Tapio Oy:n sivujen yhteyteen. Hankkeen alkamisesta laadittiin suomenkielinen ja ruotsinkielinen tiedote, joka nostettiin esiin muun muassa Vesitalous-lehdessä, Erälehdessä ja Metsälehdessä. Hankkeesta kerrottiin myös Vesistökuunnostusverkoston uutiskirjeessä. SYKE ja Tapio Oy nostivat esiin uutista hankkeen alkamisesta Twitterissä, Facebookissa ja Instagramissa. Hanketta esiteltiin myös Ojat kuntoon -webinaarissa joulukuussa. Hankkeelle on laadittu SYKE:n viestinnän toimesta oma visuaalinen ilme ja logo, jota viestinnässä hyödynnetään.

6. Ohjelman vaikuttavuuden seuranta ja arviointi

Ohjelmaa koskee SOVA-lain yleinen velvollisuus selvittää ympäristövaikutukset ja arvioida niitä riittävässä määrin valmistelun kuluessa (200/2005, 3 §). Ohjelman arvioidut vaikutukset on kuvattu ohjelmatekstissä.

Ohjelmalla kantavana periaatteena on, että ohjelman vaikuttavuutta seurataan koko ohjelman ajan ja seurannan tuloksia hyödynnetään ohjelman toteutuksessa ja arvioinnissa. Vaikuttavuus kuvaa sitä, kuinka hyvin ohjelmalle asetetut tavoitteet saavutetaan ja sen todentamiseksi vaaditaan seurantaa. Seurannalla tuotettua tietoa voidaan puolestaan käyttää ohjaamaan ohjelmassa olevien hankkeiden toimintaa kustannustehokkaisiin toimenpiteisiin sekä tulevien hankkeiden määrittämistä ja toteutusta.

Suomen ympäristökeskukselta tilattu selvitys ”Tavoitteet ja mittarit tehostetun vesiensuojeluohjelman seurannalle ja vaikuttavuuden arvioinnille” valmistui helmikuussa 2020. Ohjelmalle laaditaan vuosittaiset työ- ja viestintäsuunnitelmat sekä ohjelman toteutuksen vuosiraportit, jotka perustuvat ohjelman osahankkeiden väliraportteihin. Ohjelman väliarviointi tehdään vuoden 2021 lopussa ja loppuarviointi ohjelman päätymisen jälkeen vuonna 2024. Ympäristöministeriö on selvityksen pohjalta laatinut koko ohjelman ja teemojen seurantaohjelmaa, mutta sen viimeistely viivästyi vuoden 2021 puolelle.

7. Riskien hallinta ja muutostarpeet

Ohjelman toimeenpanon keskeiset riskit

Ohjelman toteutus jakaantuu useille eri organisaatioille. Toteutuksesta vastaa ministeriössä perinteisen linjaorganisaation lisäksi ohjelmapäällikkö ja eri osatehtävistä ympäristöministeriössä, ELY-keskuksissa ja Suomen ympäristökeskuksessa nimetyt vastuuhenkilöt. Tämä asettaa haasteita johtamisjärjestelmän ja organisoinnin selkeydelle.

Käytännön osahankkeissa luonnonolosuhteisiin liittyvät ennakoimattomat tekijät on tunnistettu suurimaksi yksittäiseksi riskitekijäksi, joka on vaikuttanut vuoden 2020 aikana ohjelman toimeenpanoon. Vuoden 2020 aikana alkanut ennakoimaton korona-pandemia on myös vaikuttanut ohjelman toimeenpanon aikatauluihin ja edellyttänyt vuoden 2020 aikana uusia sopeuttamistoimenpiteitä.

Ohjelman määrärahan käytön näkökulmasta suurimmat riskit liittyvät kipsi-hankkeen toteutumiseen tavoitteiden mukaisesti. Kipsin levitys on kustannuksiltaan suurin yksittäinen toimenpide ja kipsin vuosittainen levitysmäärä voidaan arvioida vasta kyseisen vuoden kesäkuussa kipsikäsittelyn viljelijähaun päätyttyä. Tämä jättää kipsin levitystä hoitavilla logistiikka-alan yrityksille vain vähän aikaa reagoida mahdollisiin kysynnän muutoksiin.

Toimenpiteet riskien hallinnassa

Ympäristöministeriössä ohjelmatyön kuormittavuuden arviointia jatkettiin edellisen vuoden aikana luodun toimintamallin mukaisesti yhdessä ohjelmapäällikön ja teemavastaavien ja muiden avainhenkilöiden kanssa. Avainhenkilöiden työmäärä arviot käytiin läpi esimiesten kanssa ja sisällytettiin ohjelman työsuunnitelmaan ja henkilöiden vuosisuunnitelmiin.

Syksyn sateiset sääolosuhteet aiheuttivat ongelmia erityisesti niille alueille, missä maatalouden kuitulietekäsittelyjä oli tarkoitus toteuttaa. Suuri osa kuitulietekäsittelyistä siirrettiin toteutettavaksi vuoden 2021 syksyyn, mutta hankkeen toteuttamisaikataulua ei muutettu. Toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta-aika jää varsinaisen hankkeen aikana liian lyhyeksi, joka edellyttää jatkoseurannan suunnittelua.

Kipsi-hanke varautuu vuonna 2021 riskeihin pidentämällä viljelijöiden kipsin hakuaikaa keväällä 2021 sekä alku- että loppupäästä ja seuraamalla viikoittain kertyvien kipsi-hakemusten määrää suhteessa vuonna 2020 tulleisiin kipsi-hakemuksiin.

Maameri-tutkimushankkeessa pandemiatilanne viivästytti hankkeen kenttätöiden toteuttamista keväällä 2020. Asia ratkaistiin työn aikataulumuutoksilla ja hankeajan neljän kuukauden pidentämisellä.

Ohjelman teemojen ja osahankkeiden väliarvioinneissa tarkennettiin väliraportointimallia seuraavan vuoden työsuunnitelman toteuttamiseen liittyvien riskien ja niistä mahdollisesti aiheutuvien muutostarpeiden tunnistamiseksi jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Väliarvioinneissa tunnistetut riskit ja niiden ratkaisumallit viedään seuraavan vuoden työsuunnitelmiin heti kun mahdollista.

Useiden ohjelmassa toteutettavien toimenpiteiden viestintää seurataan aktiivisesti sekä ohjelman että osahankkeiden tasolla. Ohjelman sisäisessä viestinnässä panostetaan siihen, että eri osahankkeet ovat tietoisia toisten hankkeiden tilanteesta ja tekevät myös yhteistä viestintää. Saadun palautteen pohjalta teemojen ja hankkeiden yhteistä viestintää kehitetään. Erityisesti sosiaalisen median kautta käytyyn keskusteluun ja siellä esiintyviin väittämiin reagoidaan nopeasti ja oikaistaan tarvittaessa.